

ATSPĒRIENS LATVIJA
2030

Tematiskā darbnīca

IESPĒJU VIENLĪDZĪBA UN RADOŠA UZŅĒMĒJDARBĪBA

Diskusijas materiāls

Kapitāls un darbaspēks ir kļuvuši par standartizētām "precēm". Ekonomikas globalizācijas apstākļos standartizācija veicina ražošanas procesu pārtapšanu par globālajā tirgū sniegtajiem pakalpojumiem. Šie pakalpojumi arvien vairāk tiek pārvietoti uz valstīm, kurās ir pieejams lēts darbaspēks. Tāpēc ekonomikas globalizācijas apstākļos Āzija ir kļuvusi par vislielāko ieguvēju. Ķīnas un Indijas ekonomiskās un eksporta izaugsmes tempi ir būtiski lielāki nekā Eiropā. Latvija arvien vairāk zaudēs savas vēl deviņdesmitajos gados eksistējošās lētā darbaspēka priekšrocības, jo, augot darbaspēka izmaksām, arvien vairāk standartizēti ražošanas un pakalpojuma procesi, visdrīzāk, tiks pārvietoti no Latvijas uz Āzijas valstīm.

Valstis ar dārgu cilvēkkapitālu, ja tām piemīt liels radošais kapitāls, arī var būt starptautiski konkurētspējīgas, jo inovācijas ir veids, kā pārvērst cilvēku intelektu un radošo potenciālu ekonomikas izaugsmē. Arvien vairāk ES līderu valstu eksportspēja ir cieši saistīta ar to radošo kapitālu. Piemēram, Zviedrija, Somija, Nīderlande un Vācija ir gan Eiropas eksporta, gan radošā kapitāla līderi. Jaunrade, kas rada inovācijas, ir kļuvusi par galveno ekonomikas izaugsmes veicinātāju. Tāpēc starptautiskajā konkurencē un ekonomikas izaugsmē izšķirošas kļūst valstu spējas attīstīt un piesaistīt radošus cilvēkus, kā arī radīt vidi, kas veicinātu gan jaunu ideju rašanos, gan šo ideju īstenošanu un komercializēšanu.

Mūsdienās inovācijas vairs netiek attiecinātas tikai uz augstām tehnoloģijām, bet arī uz jaunu ideju radīšanu un ieviešanu ikvienā darbības jomā. Ņemot vērā izglītības masveida paplašināšanos, arvien svarīgāk valstu konkurētspējai ir nodrošināt labu izglītību, kā arī iesaistīt jaunrades procesā pēc iespējas lielāku iedzīvotāju skaitu. Nepieciešamība pēc plaša radošuma nozīmē, ka mūsdienu sabiedrība nevar atļauties sociālās atstumtības dēļ zaudēt daļu sava potenciālā cilvēkkapitāla. Ekonomiskā sistēmā, kurā sociālā mobilitāte ir augstāka, augstāks ir arī sabiedrības radošums, jo katram spējīgam jauniešim vai jauniešiem pat no zemākajiem sabiedrības slāņiem ir iespēja radīt un pierādīt savas idejas. Tāpēc mūsdienu globalizācijas apstākļos sekmīgākās ir nevis valstis ar zemākajām algām, bet valstis ar augstāku iespēju vienlīdzību, kas ar sociālu un kultūras vienlīdzību un teicamu izglītības sistēmu spējušas nodrošināt maksimālam skaitam savu iedzīvotāju radošu darbību.

Jautājumi diskusijai

1. Latvijas un arī Eiropas ekonomikas mugurkauls ir mazie un vidējie uzņēmumi (99% no visiem uzņēmumiem), tomēr vairākumam Latvijas iedzīvotāju uzņēmējdarbība nav iecienīta karjeras izvēle – tajā iesaistījušies tikai 12% iedzīvotāju, kas salīdzinājumā ar Ķīnu (25%), Austrāliju (21%) un Īslandi (18%) ir ļoti zems rādītājs. Daudzi (53%) Latvijas iedzīvotāji vēlētos kļūt par uzņēmējiem, tomēr tikai 7% iedzīvotāju kaut ko reāli sāk darīt šajā jomā. Jautājumi: **Kā iedrošināt sabiedrību uzsākt inovatīvu uzņēmējdarbību? Kā panākt lielāku iespēju vienlīdzību, nenodarot postu ekonomikai?**
2. Āzija un Indija veic milzīgus ieguldījumus izglītībā, zinātnē un tehnoloģijās. Tās strauji kāpina pieejamā cilvēkkapitāla kvalitāti. Šīs attīstības tendences rada izaicinājumus, uz kuriem nepieciešams reaģēt jau šobrīd. Latvija, tāpat kā citas mazās valstis, nespēs konkurēt ar Āzijas valstīm ne ar lētu darbaspēku, nedz ar samērojama apjoma investīcijām zinātnē un tehnoloģijās. Arī tirdzniecības bilance signalizē, ka Latvija kā vērtības radītāja ir vāji iekļāvusies globālā darba dalīšanā. Latvijai no visām ES valstīm ir vislielākais tirdzniecības bilances deficīta īpatsvars – 23% no IKP. Šajā kontekstā īpaši aktuāli ir jautājumi: **Kādas ir Latvijas priekšrocības un trūkumi globālajā darba dalīšanā? Kāda ir valsts loma uzņēmumu starptautiskās konkurētspējas kāpināšanā un globalizācijas radīto iespēju izmantošanā?**
3. Daudzi vadošie pasaules ekonomisti atzīst, ka globālās ekonomikas attīstību, tās virzienus nākamajiem gadiem nevar precīzi prognozēt. Vēl vairāk – ekonomikas globalizācijas apstākļos pieaug ne tikai valstu, pilsētu un nozaru savstarpējā saistība, bet arī neskaidrība un nedrošība par nākotni. Praktiski nav iespējams uzminēt, kādas nozares vai inovācijas būs komerciāli veiksmīgas pēc 10–20 gadiem un kādas nebūs. Pirms pieciem gadiem noteikti nebija daudz ekonomistu un biznesa ekspertu, kuri droši prognozētu sociālo tīklu kompāniju (Myspace, Facebook, arī draugiem.lv) un interneta reklāmas tirgu pārsteidzoši straujo uzplaukumu. Diez vai daudzi 2004. gadā prognozēja arī Latvijas kompāniju Aerodium un Madara Cosmetic panākumus. Jautājumi: **Kā vissekmīgāk atbalstīt jaunradi, ja nav skaidrs, kuras nozares būs vadošās pēc pieciem vai desmit gadiem? Kā valsts var vairogt ilgtspējīgu radošo kapitālu?**
4. Latvijai inovāciju jomā līdz šim ir vāji sasniegumi. 2007. gadā ES inovāciju rangā mēs ieņemam priekšpēdējo vietu, apsteidzot vien Rumāniju. Arī augsto tehnoloģiju eksports veido tikai 4% no kopējā Latvijas eksporta jeb 25% no ES vidējā rādītāja. Patentu un reģistrēto preču zīmju ziņā Latvija ir viena no pēdējām starp ES valstīm. Ņemot vērā situāciju inovāciju jomā, būtiski šķiet jautājumi: **Kādas izmaiņas ir nepieciešamas inovāciju sistēmā? Kā iesaistīt pēc iespējas lielāku sabiedrības daļu jaunradē? Kā nodrošināt masveida radošumu psiholoģiski depresīvā lauku rajonā?**